

Л. А. Котљарскаја, М. М. Фрејденберг: „ИЗ ИСТОРИЈЕ ОТАЦБИНСКЕ СЛАВИСТИКЕ: П. А. РОВИНСКИ О ЦРНОЈ ГОРИ“ – Калињин 1989

У оквиру посебних издања Калињског универзитета изишла је крајем прошле године (у едицији „Из историје отацбинске славистике“) књига „П. А. Ровински у Црној Гори“.

Аутори студије су познати руски научни радници Л. А. Катљарскаја и М. М. Фрејденберг, што већ на почетку говори да се ради о особама са признатом научном репутацијом и запаженим остварењима.

Дјело је посвећено, како писци на почетку истичу, „карактеристикама животног пута и стваралачкој дјелатности видовитог руског слависте Павла Аполоновича Ровинскога (1831–1916)“. Управо, осврт је, углавном, фиксиран на другу етапу његовог животног пута, од 1874. до 1906. године. Прву годину су, наравно, узели као полазну зато што од тог времена он (као већ афирмисани педагог и комплетно образована личност) постаје директор малољетичке преступничке колоније у Петербургу. На тој дужности остаје наредне 4 године, а затим (1879) одлази на, за њега далеке, балканске просторе ради упознавања и бављења у Босни, Србији, а посебно дужег у Црној Гори.

Основна поента аутора стављења је на његов дуги боравак и живот у Црној Гори, који је (с повременим прекидима) трајао од 1879. до 1906. године. Писци наглашавају да је књига писана пр-

венствено за „студенте, научне раднике и предаваче“. Међутим, с обзиром на популарност стила, којим презентирају проучену грађу, она ће сигурно наћи мјеста и међу широм читалачком публиком. Обиље проучене литературе и нумерисаног фактографског материјала, истовремено, помаже да се знатитељник лако снађе и приликом евентуалног даљег залажења у дјело ове занимљиве стваралачке појаве.

Да су аутори ове студије заиста озбиљно пришли постављеном задатку види се и из најаве још једне књиге која би се односила на посљедње године живота Ровинског, тј. на вријеме између 1906. и 1915. године. Но, као што се види из „Предисловија“, није ни у овој коришћена само руска, већ и остала литература из Србије и Црне Горе. Богатство података и другог чињеничког материјала узето је из Народне библиотеке Србије и из библиотеке „Ђурађ Црнојевић“ са Цетиња. Осим тога, под научничком лупом списатеља нашле су се и црногорске публикације с краја 19. и почетна 20. вијека: „Просвјета“, „Луча“, „Глас Црногорца“ итд. То је омогућило пуније и критички објективније сагледавање дјела овог значајног слависте.

Расправа није оптерећена већим бројем цјелина. Има их свега три. То значи да су аутори имали пред собом задатак да дјело буде

што прожетије, свјесни да би свако даље цјепкање ове студије било непримјерено с обзиром на континуитет дјеловања поменуте личности.

У првој глави „Директор колоније поново на Балкану“ приказан је педагошки и остали рад Ровинског у првим годинама боравка на Цетињу, одлазак за Београд и коришћење педагошког искуства србијанске просвјете; затим дужи рад у Дјевојачкој школи, која је основана уз руску помоћ (њено право име било је „Дјевојачки институт императорице Марије“, али је међу Црногорцима био уобичајен претходни назив).

Радећи у овој, за то вријеме угледној и врло значајној установи, правио је (између осталог) упоредне анализе о кретању полазника, примјени методско-педагошке науке у васпитно-образовном процесу и свеопштој користи коју она доноси на просвјетитељском плану Црне Горе.

Дат је осврт и на образовне способности и велико стручно искуство које је Ровински донио из Русије, а које је имало у појединим ситуацијама чак и пресудан значај за правилно усмјеравање наставно-васпитног процеса. Тако су се могла лакше примјењивати педагошка достигнућа, не само руских мислилаца већ и западних, те пратити цјелокупан ток ове науке. Ушински је био нарочито коришћен у примјерима како прићи, развити интересовање и усредсредити младе васпитанике.

Принципијелност Ровинског у борби против наслијеђене порочности била је до краја изражена, а ставови максимално јасни, одмјерени и без било каквог колебања. У овој цјелини приказана је недвосмисленост Аполоновичева по питању одређења за свесловенство, што се види и из његових ријечи: „Ми отворено, пред цијелим свијетом, изјављујемо да смо Словени а да су и остали сви Словени наша браћа“.

Дакле, потенцијална снага, која инспирише, напаја и води овог ствараоца на путу приближавања и повезивања свих словенских народа, била је дух свесловенства. Такав славенизам, истина, у том времену није био риједак; напротив, осјећао се свуда и одзвањао међу свим образовним и другим друштвеним слојевима. Аутори цитиране књиге то исправно повезују и са општим схватањем страха од аустрофилске, односно германско-мађарске опасности, која се у том периоду, посебно након окупације Босне и Херцеговине, била перфидно али сигурно надвила над словенске народе на Балкану.

У вези с овим питањем (очито је) писци су користили и савремена научноистраживачка достигнућа (нпр. дјело „Отпор аустроугарској окупацији 1878. године у Босни и Херцеговини“ у издању Академије наука и умјетности БиХ, и слично). Истовремено су, користећи компаративни метод, тумачени погледи Ровинског на опште

ослобођење Хрвата, Чеха и осталих из туђинског ропства.

Друга цјелина, „Како не вољети ту земљу“ („Как же мне не любит эту страну“), дијелом се осврће на путовање Ровинског по Црној Гори и његов списатељски рад у том периоду. С обзиром на свестрано интересовање овог научника, рад му је и приказан у континуираном и пропорционалном односу према стваралачком опусу. Према томе, видљива је његова активност не само као педагога мислиоца и писца већ и као дипломате који се не повинује било каквим протоколарним нормама, већ своју знатижељу и обилато помаже општим интересовањем и такође издашно презентира на општу ползу свих. Отуда он има улогу и фактографа и путописца, па тиме у неку руку и историчара и географа. Истина, ово је долазило само по себи, усљед његове свеопште заинтересованости. Солидно познавање личности о којима говори и крајева о којима пише помогло је да му дјело настави живјети, те буде интересантно и у данашњем времену. Али, без обзира на све, из ове цјелине је видљиво да Ровински није остао усамљен обожавалац ових простора, већ да се томе утиску нијесу могли одупријети ни аутори цитиране књиге.

Ово је лако видљиво по низу инкриминисаних (иако крађих) цитата из његовог доста обимног дјела. То тим више увећава квалитет књиге чинећи је привлачнијом и за нашег (српског) читаоца.

Треће (и посљедње) поглавље расправе осврће се, углавном, на лични живот Ровинског, његов повратак у родно крило Русије, психичке напетости (у доба руско-јапанског рата) и слично. Кроз све се провлачи и непрестано славистичко и словенофилско опредјељење његово, са посебним освртом на руско-црногорске културне везе.

Знатан простор посвећен је и породичним невољама које су изазивали трагични догађаји (синовљева смрт итд.), али се уочава и велики стваралачки ентузијазам који га је вукао напријед и гонио да све то, у сталној списатељској опсесији, коликогод лакше преброди.

И, на крају, дјело је вриједан подухват, концизно саткан, чињеницама опсежан и квалитетним избором обогаћен. Стога је штета ако се не нађе неки избирљив издавач, који би и у српском преводу штампао ово сажето али вриједно научно остварење.

Чедомир М. Лучић